

Rozhovor se žákem s odlišným mateřským jazykem – část A

Informace pro osobu, která povede rozhovor

Cíl rozhovoru

Cílem rozhovoru je získat informace o jazykovém zázemí žáka a o jeho potřebách v oblasti češtiny přímo od něj.

Rozhovor je primárně součástí komplexní jazykové diagnostiky, nicméně informace získané jeho prostřednictvím mohou doplnit informace z rozhovoru s rodiči žáka při jeho nástupu do školy. Obzvláště důležité mohou být v případě, že se takový rozhovor nekonal.

Vhodná doba pro provedení rozhovoru

Rozhovor mapuje jazykové zázemí žáka a není vázán ani na délku pobytu, ani na míru znalosti češtiny. Může být použit kdykoliv, když je zapotřebí blíže poznat jazykové zázemí žáka, jeho aktuální potřeby a názory ohledně češtiny, např.:

- jako součást trojdílného diagnostického nástroje¹,
- samostatně jako součást přijímacího pohovoru,
- kdykoliv v průběhu školní docházky v případě potřeby vyhodnocení a optimalizace procesu výuky češtiny.

Podmínky provedení rozhovoru

Osoba, která povede rozhovor, musí být **pedagogický pracovník ve smyslu zákona o pedagogických pracovnících**. Efektivita a celková smysluplnost rozhovoru bude značně podpořena, když bude jeho provedením pověřen pedagog se zkušenostmi s prací se žáky s OMJ a odpovídajícími osobnostními charakteristikami – celkovou vřelostí, empatií, pochopením atd.

Rozhovor musí být veden **v rodném jazyce dítěte nebo v jiném jazyce, ve kterém je žák schopen plynule hovořit**². Osoba, která rozhovor povede, buď tento jazyk ovládá, případně je škola schopná zaručit tlumočnicka³. V případě nemožnosti zajištění komfortní komunikace pro žáka s OMJ (přímé nebo prostřednictvím tlumočnicka) se rozhovor konat nemůže a je tak z diagnostiky žáka vyloučen z důvodu logistických překážek na straně školy.

Struktura rozhovoru

Rozhovor se žákem s OMJ obsahuje tři tematické okruhy zásadní pro jazykovou diagnostiku, včetně návrhu otázek. Obsahuje otázky možné/vhodné k použití při různých, výše nastíněných, situacích. Navržený set je poměrně univerzální a umožňuje učiteli měnit výběr otázek a průběh rozhovoru dle situace (doba provedení – při vstupu do školy, nebo později, dle věku dítěte, jeho nálady, stupně otevřenosti, úrovně kognitivního vývoje apod.). Část otázek je opatřena komentářem, který může pomoci učiteli ve výběru skupiny otázek vhodných pro toho kterého žáka. Z tohoto důvodu je nutné se na rozhovor pečlivě připravit.

¹ Rozhovor se žákem s odlišným mateřským jazykem (OMJ) je součástí nástroje pro zjišťování úrovně jazykových kompetencí žáků s OMJ, který byl vytvořen v rámci projektu IPs APIV A (<https://www.apiva.cz>). Další částí tvoří jazykový test a učitelovo hodnocení jazykové kompetence žáka v češtině.

² Z toho vyplývá, že se nebude jednat o češtinu; plynulé ovládnutí češtiny zároveň znamená, že žák nevyžaduje v této oblasti zvláštní pomoc.

³ Služby tlumočnicků zprostředkují školám krajská centra podpory pedagogických pracovníků NPI ČR, <https://cizinci.npi.cz>

Nabízený výběr otázek je sestaven tak, aby umožnil získání relevantních informací v rámci běžného rozhovoru. Metodologicky vzato se jedná o rozhovor s polootevřenými a otevřenými otázkami s tím, že se nepočítá s pokládáním detailnějších otázek a s prohlubováním rozhovoru. Osoba, která povede rozhovor, by měla mít vždy na paměti, že jeho cílem je získat základní informace o jazykovém zázemí žáka a o jeho potřebách v oblasti češtiny; tento nástroj není určen k diagnostice, která vyžaduje psychologické či speciálně pedagogické vzdělání.

Příprava na rozhovor a jeho průběh

Především je třeba projít všechny otázky, označit si ty, které mohou být funkční pro rozhovor s tím kterým žákem a také označit ty, které nebudou použitelné (zejména u mladších žáků). Způsob výběru otázek je více specifikován v poznámkách 5-11 pod čarou v části B (záznamovém archu). Kromě detailního prostudování záznamového archu je zapotřebí vybrat vhodné prostředí a dobu provedení. Zásadní je zde tiché prostředí, aby pozornost žáka nemohla být rozptýlována, a aby se rozhovor konal v době, kdy je dítě zdravé a odpočínuté (určitě ne po vyučování, ne před obědem a hned po něm). Optimálně dopoledne, v době trvání výuky předmětu, ze kterého žák momentálně nejméně profituje z důvodu neznalosti jazyka – rozhodnutí je zde na škole.

Odpovědi žáka je třeba zapisovat hned během hovoru, dle vlastního uvážení buď doslova, nebo ve formě shrnutí. Je možné zapisovat odpovědi nejdříve „nanečisto“, obzvlášť v případě, že rozhovor probíhá v cizím jazyce. Případné dokončení zápisu **v češtině** musí proběhnout ihned po jeho ukončení.

Záznamový arch je jednoduše tisknutelný, obsahuje pouze 2 stránky. Pořízený zápis

- je zdrojem konkrétních informací, které nevyžadují další, složitě interpretace,
- je okamžitě využitelný pro každého pedagogického pracovníka (pracovníka poradny apod.), který se podílí na nastavení optimálních podmínek pro vzdělávání žáka.

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je kolektiv autorů NPI ČR (nástupnická organizace NÚV, projekt IPs APIV A v letech 2017 až 2022).

Dílo podléhá licenci [Creative Commons CC BY SA 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/) – Uveďte původ – Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní.

Rozhovor se žákem s odlišným mateřským jazykem – část B

Záznamový arch

1. Základní informace				
Jméno, příjmení a datum narození žáka				
Délka pobytu v ČR ⁴				
Škola, třída				
Od kdy je žákem naší školy				
Učitel, který vedl rozhovor				
Datum a čas trvání rozhovoru (od–do)				
2. Jazykové zázemí žáka ⁵				
<i>Jaký jazyk znáš nejlépe?</i>	porozumění	mluvení	čtení	psaní
<i>Znáš ještě nějaké jiné jazyky? Jak dobře?</i>				
.....				
.....				
<i>Učil/a ses už někdy nějaký jazyk psaný latinskou abecedou?</i> ⁶				

⁴ Uveďte, pokud tento údaj je znám.

⁵ Není cílem vyplnit každé políčko. Dotazujte se dle věku a rozumové vyspělosti žáka, které ovlivňují jeho schopnost sebehodnocení. U starších žáků je předpoklad, že už budou chápat rozdělení na porozumění, mluvení, čtení, psaní a budou schopni ohodnotit se, např. velmi dobře – středně – slabě – nebo jakkoliv jinak. U mladších žáků přizpůsobte detailnost otázek konkrétnímu dítěti. Poznamenejte dle toho, co uvádí žák. Lze také doplnit o srovnání s informacemi od rodičů apod. Název jazyka pište rovnou do okénka pod otázku.

⁶ Také dle uvážení učitele – především pro starší, nově příchozí žáky, bez znalosti češtiny, s předpokládaným rodným jazykem používajícím jinou než latinskou abecedu, především u vstupního pohovoru.

3. Jazykové zázemí rodiny⁷	
<i>Jakým jazykem/jazyky mluvíte doma? V jakých situacích?</i>	
<i>Jakým jazykem/jazyky mluví mezi sebou rodiče?</i>	
<i>Víš, jaký jazyk/jazyky zná Tvoje Máma?</i>	
Táta?	
Sourozenci?	
4. Vztah žáka k češtině	
<i>Učil/a ses někdy česky?⁸</i>	
<i>Jak dlouho? Kde?⁹</i>	
<i>Co se Ti líbí na češtině?</i>	
<i>Učí se někdo u Tebe doma také česky?</i>	
<i>Pomáhá Ti někdo doma s domácími úkoly Kdo? Jak?</i>	
<i>Využíváš google překladač a vyhledávání informací na internetu v češtině?¹⁰</i>	
<i>Máš ve škole kamarády, se kterými mluvíš česky?¹¹</i>	
<i>Mluvíš česky s někým mimo školu?</i>	
<i>Díváš se na filmy/video v češtině, čteš knihy nebo časopisy?</i>	
<i>Chtěl/a bys nějak pomoci s češtinou? Jak?</i>	

Prostor pro jakékoliv poznámky učitele k obsahu či průběhu rozhovoru¹²:

⁷ Detailnost otázek i zde přizpůsobte věku a rozumové vyspělosti. Uvedená varianta je maximálně detailní, pro staršího žáka.

⁸ U nově příchozích žáků; lze navázat na informace z části 2. Jazykové zázemí žáka.

⁹ Spíše u starších žáků, u mladších žáků údaje – obzvlášť o čase – nemusí být přesné.

¹⁰ Spíše u starších žáků.

¹¹ Neptejte se na jména – zápis pouze, když je žák sdělí spontánně sám.

¹² V případě potřeby lze přidat další stránku